ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 16ης Δεκεμβρίου 1992 *

Στην υπόθεση C-17/91,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Rechtbank van eerste aanleg te Turnhout (Βασίλειο του Βελγίου) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Georges Lornoy en Zonen NV κ.λπ.

και

Βελγικού Δημοσίου,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 12, 13, 30, 92 και 95 της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. N. Κακούρη, πρόεδρο τμήματος, J. L. Murray, G. F. Mancini, F. A. Schockweiler και M. Díez de Velasco, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Tesauro
γραμματέας: Δ. Τριανταφύλλου, υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— οι επιχειρήσεις Georges Lornoy en Zonen, Jos Theys, Van Lommel και Staf Lornoy en Zonen, εκπροσωπούμενες από τους L. Schuermans, δικηγόρο Turnhout, και J. de Lat, δικηγόρο Herentals·

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον νομικό της σύμβουλο R. Fischer,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις που ανέπτυξαν οι δικηγόροι J. Keustermans και L. Schuermans, εκπροσωπούντες τις Georges Lornoy en Zonen NV, Jos Theys NV, Van Lommel PVBA και Staf Lornoy en Zonen NV, και ο δικηγόρος A. Vastersavendts, εκπροσωπών το Βελγικό Δημόσιο, κατά τη συνεδρίαση της 4ης Ιουνίου 1992,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 25ης Ιουνίου 1992,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 14ης Ιανουαρίου 1991, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Ιανουαρίου του ίδιου έτους, το Rechtbank van eerste aanleg te Turnhout υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, ορισμένα προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 12, 13, 30, 92 και 95 της Συνθήκης ΕΟΚ.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφορών μεταξύ ορισμένων επιχειρήσεων που επιδίδονται στο εμπόριο μόσχων και του Βελγικού Δημοσίου σχετικά με τη νομιμότητα μιας υποχρεωτικής εισφοράς που επιβάλλεται εντός του Βελγίου λόγω της σφαγής ή της εξαγωγής βοοειδών, μόσχων και χοίρων υπέρ ενός «Ταμείου για την υγεία και την παραγωγή των ζώων».

3 Ο βελγικός νόμος της 24ης Μαρτίου 1987, περί της υγείας των ζώων (*Belgisch Staatsblad* της 17.4.1987), έχει ως σκοπό, κατά το άρθρο 2 αυτού, «την καταπολέμηση των ασθενειών των ζώων χάριν της δημόσιας υγείας και της οικονομικής ευμάρειας των κατόχων ζώων».

4 Το άρθρο 32, παράγραφος 2, του εν λόγω νόμου ορίζει τα ακόλουθα:

«Ιδρύεται στο Υπουργείο Γεωργίας "Ταμείο για την υγεία και την παραγωγή των ζώων", αναφερόμενο στο εξής ως "το Ταμείο". Το Ταμείο αυτό έχει ως αποστολή να παρεμβαίνει στην κάλυψη των αποζημιώσεων, επιδοτήσεων και άλλων παροχών σχετικά με την καταπολέμηση των επιζωοτιών και τη βελτίωση της υγιεινής, της υγείας και της ποιότητας των ζώων και των ζωικών προϊόντων.

Το Ταμείο χρηματοδοτείται από:

1) τις υποχρεωτικές εισφορές που βαρύνουν φυσικά και νομικά πρόσωπα τα οποία παράγουν, μεταποιούν, μεταφέρουν, κατεργάζονται, πωλούν ή εμπορεύονται ζώα ή ζωικά προϊόντα·

(...).»

5 Η ίδια διάταξη προβλέπει ότι με βασιλικό διάταγμα καθορίζονται το ύψος των υποχρεωτικών εισφορών, ο τρόπος εισπράξεώς τους και οι κυρώσεις σε περίπτωση μη πληρωμής.

6 Το ένατο εδάφιο αυτού του άρθρου προβλέπει ότι

«η υποχρεωτική εισφορά, όταν εισπράττεται από πρόσωπα που μεταποιούν, μεταφέρουν, κατεργάζονται, πωλούν ή εμπορεύονται ζώα ή ζωικά προϊόντα, μετακυλίεται σε κάθε εμπορική συναλλαγή μέχρι τον παραγωγό (...)».

7 Κατ' εφαρμογή αυτού του νόμου, το βασιλικό διάταγμα της 11ης Δεκεμβρίου 1987 (*Belgisch Staatsblad* της 23.12.1987), το οποίο άρχισε να ισχύει την 1η Ιανουαρίου 1988, καθορίζει το ύψος της εν λόγω υποχρεωτικής εισφοράς ανά βοοειδές, μόσχο και χοίρο που σφάζονται ή εξάγονται, η οποία βαρύνει τα σφαγεία ή τους εξαγωγείς, προς χρηματοδότηση του Ταμείου.

8 Κατά το άρθρο 4, πρώτο εδάφιο, του διατάγματος αυτού, «οι υποχρεωτικές εισφορές που επιβάλλονται στα σφαγεία και στους εξαγωγείς χρεώνονται από αυτούς στον προμηθευτή των ζώων ο οποίος τις χρεώνει, ενδεχομένως, στον πωλητή μέχρι και τον παραγωγό». Στο δεύτερο εδάφιο αυτής της διατάξεως γίνεται χωριστή μνεία της εν λόγω εισφοράς στο τιμολόγιο του σφαγείου ή του εξαγωγέα. Το βασιλικό αυτό διάταγμα προβλέπει επιπλέον ότι σε περίπτωση μη καταβολής των εισφορών μετά από δύο ειδοποιήσεις το σφαγείο ή ο εξαγωγέας οφείλει να καταβάλει το διπλάσιο του οφειλομένου ποσού.

9 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι οι ενάγουσες της κύριας δίκης είναι βελγικές επιχειρήσεις που εισάγουν μόσχους, προερχόμενους από άλλα κράτη μέλη, προκειμένου να σφαγούν στο Βέλγιο. Αφού κατέβαλαν τις εν λόγω εισφορές, ενήγαγαν το Βελγικό Δημόσιο ενώπιον του Rechtbank van eerste aanleg te Turnhout, ζητώντας την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών. Προς στήριξη του αιτήματός τους, προβάλλουν ότι οι εν λόγω εισφορές αντίκεινται προς τα άρθρα 12, 13 και 95 της Συνθήκης ΕΟΚ, λόγω του ότι επιβλήθηκαν και επί των εισαχθέντων στο Βέλγιο μόσχων, ενώ οι πόροι του Ταμείου χρησιμοποιούνται αποκλειστικά προς όφελος της βελγικής παραγωγής.

10 Υπ' αυτές τις περιστάσεις, το Rechtbank van eerste aanleg te Turnhout ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν την έννοια η Συνθήκη ΕΟΚ, ιδίως δε οι διατάξεις των άρθρων 12, 13, 30, 92 και 95, και οι ενδεχομένως εφαρμοστέες ευρωπαϊκές οδηγίες ότι δεν απαγορεύεται σε κράτος μέλος η θέσπιση ορισμένης υποχρεωτικής εισφοράς για τη χρηματοδότηση ενός "Ταμείου για την υγεία και την παραγωγή των ζώων" — ταμείο το οποίο έχει ως σκοπό να παρεμβαίνει στην κάλυψη των

αποζημιώσεων, επιδοτήσεων και άλλων παροχών σχετικά με την καταπολέμηση των επιζωοτιών και τη βελτίωση της υγιεινής, της υγείας και της ποιότητας των ζώων και των ζωικών προϊόντων — μέσω, αφενός, επιβολής εισφοράς σε βάρος των σφαγείων του κράτους μέλους ανά σφαγμένο μόσχο, ενώ ορίζεται από τον νόμο ότι η υποχρεωτική αυτή εισφορά μετακυλίεται σε κάθε πράξη πωλήσεως μέχρι και τον παραγωγό — πράγμα το οποίο μπορεί να έχει ως συνέπεια, και έχει ως συνέπεια, ότι η εισφορά αυτή χρεώνεται στους εισαγωγείς αυτών των μόσχων από άλλο κράτος μέλος —, και, αφετέρου, επιβολής σε κάθε εξαγωγέα μόσχων της ίδιας εισφοράς, η οποία επίσης μπορεί να μετακυλίεται σε κάθε πράξη πωλήσεως μέχρι και τον παραγωγό;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, πρέπει η εισφορά αυτή — η οποία επιβάλλεται για τον σκοπό που προαναφέρθηκε — να θεωρηθεί ως επιβάρυνση ισοδυνάμου αποτελέσματος, φόρος και/ή ενίσχυση δραστηριοτήτων που διενεργούνται αποκλειστικά προς όφελος των προαναφερθέντων εγχωρίων προϊόντων και, κατά συνέπεια, απαγορεύεται;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, μπορούν οι ιδιώτες να το επικαλεστούν τούτο ευθέως ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων;»

11 Στην έκθεση ακροατηρίου εκτίθενται διεξοδικώς τα περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης, η επίμαχη εθνική κανονιστική ρύθμιση καθώς και οι γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας επαναλαμβάνονται πιο κάτω μόνο καθόσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.

12 Με τα ερωτήματά του το εθνικό δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν τα άρθρα 12 και 13, 30 επ., 92 και 95 της Συνθήκης αντιτάσσονται στη θέσπιση υποχρεωτικής εισφοράς η οποία συνιστά επιβάρυνση υπέρ τρίτων πλήττουσα αδιακρίτως τα εγχώρια και τα εισαγόμενα προϊόντα, κατά τον ίδιο τρόπο επιβολής, υπέρ ενός Ταμείου του οποίου οι δραστηριότητες αποβαίνουν προς όφελος μόνον των εγχωρίων προϊόντων. Ερωτά επίσης αν οι εν λόγω διατάξεις έχουν άμεσο αποτέλεσμα.

13 Για να δοθεί λυσιτελής απάντηση στα ερωτήματα αυτά πρέπει να εξεταστούν καταρχάς οι διατάξεις των άρθρων 12 και 13, 30 επ. και 95 της Συνθήκης, κατόπιν δε οι διατάξεις του άρθρου 92 της Συνθήκης.

Επί των άρθρων 12 και 13, 30 επ. και 95 της Συνθήκης

14 Κατά πάγια νομολογία (βλ. ιδίως τις αποφάσεις της 22ας Μαρτίου 1977, 74/76, Iannelli, Συλλογή τόμος 1977, σ. 143, και της 11ης Μαρτίου 1992, C-78/90 έως C-83/90, Compagnie Commerciale de l'Ouest, Συλλογή 1992, σ. I-1847), το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης δεν περιλαμβάνει τα εμπόδια στα οποία αναφέρονται άλλες ειδικές διατάξεις της Συνθήκης αυτής, τα δε εμπόδια φορολογικής φύσεως ή ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς, στα οποία αναφέρονται τα άρθρα 9 έως 16 και 95 της Συνθήκης, δεν εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 30.

15 Ενόψει της νομολογίας αυτής, το Δικαστήριο οφείλει να εξετάσει καταρχάς αν ένα μέτρο, όπως αυτό που περιγράφεται στα ερωτήματα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 12 και 13 ή του άρθρου 95 της Συνθήκης, μόνον δε στην περίπτωση κατά την οποία η απάντηση είναι αρνητική θα πρέπει να εξεταστεί αν το υπό κρίση μέτρο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης.

Ως προς τα άρθρα 12, 13 και 95 της Συνθήκης

16 Δεδομένου ότι οι διατάξεις της Συνθήκης περί επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος και οι εισάγουσες διακρίσεις διατάξεις περί εσωτερικών φόρων δεν μπορούν να εφαρμόζονται σωρευτικώς (βλ. τις αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 1975, 94/74, IGAV, Συλλογή τόμος 1975, σ. 213, και της 11ης Ιουνίου 1992, C-149/91 και C-150/91, Sanders, Συλλογή 1992, σ. I-3899), πρέπει να διευκρινιστεί το πεδίο εφαρμογής καθεμιάς από αυτές τις διατάξεις.

17 Τα άρθρα 12 και 13 της Συνθήκης περιέχουν την απαγόρευση εισαγωγικών και εξαγωγικών δασμών, καθώς και επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος στο

εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Όσον αφορά τους δασμούς και τις επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος προς εισαγωγικούς δασμούς, το Δικαστήριο τόνισε (αποφάσεις της 19ης Ιουνίου 1973, 77/72, Capolongo, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 567, Compagnie Commerciale de l'Ouest και Sanders, προαναφερθείσες) ότι, καταρχήν, η εν λόγω απαγόρευση αφορά κάθε επιβάρυνση λόγω ή επ' ευκαιρία της εισαγωγής η οποία πλήττει ειδικά το εισαγόμενο προϊόν, κατ' αποκλεισμό του ομοειδούς εγχωρίου προϊόντος. Έχει επίσης δεχθεί ότι οι χρηματικές επιβαρύνσεις που προορίζονται για τη χρηματοδότηση της δραστηριότητας ενός οργανισμού δημοσίου δικαίου μπορούν να αποτελούν επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος.

18 Το Δικαστήριο, στις ίδιες αποφάσεις, διευκρίνισε ότι κατά την ερμηνεία της έννοιας της «επιβαρύνσεως ισοδυνάμου αποτελέσματος προς εισαγωγικό δασμό» πρέπει ενδεχομένως να λαμβάνεται υπόψη ο προορισμός των επιβαλλομένων χρηματικών επιβαρύνσεων. Πράγματι, όταν μια τέτοια χρηματική επιβάρυνση ή μια τέτοια εισφορά προορίζεται αποκλειστικά για τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων που αποβαίνουν ειδικά προς όφελος των φορολογουμένων εγχωρίων προϊόντων μπορεί ενδεχομένως η γενική εισφορά που επιβάλλεται, με βάση τα ίδια κριτήρια, στο εισαγόμενο και στο εγχώριο προϊόν να αποτελεί παρά ταύτα πρόσθετη καθαρή χρηματική επιβάρυνση για το ένα προϊόν, ενώ για κάποιο άλλο να αποτελεί στην πραγματικότητα την αντιπαροχή αποκτηθέντων οφελών ή ενισχύσεων. Κατά συνέπεια, εισφορά εμπίπτουσα σ' ένα γενικό σύστημα εσωτερικών τελών που περιλαμβάνει συστηματικά τα εγχώρια και τα εισαγόμενα προϊόντα, με βάση τα ίδια κριτήρια, μπορεί παρά ταύτα να αποτελεί επιβάρυνση ισοδυνάμου αποτελέσματος προς εισαγωγικό δασμό, όταν το προϊόν της εισφοράς αυτής διατίθεται αποκλειστικά για τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων που αποβαίνουν ειδικά προς όφελος των πληττομένων εγχωρίων προϊόντων.

19 Το άρθρο 95, εξάλλου, απαγορεύει σε κράτος μέλος να πλήττει άμεσα ή έμμεσα τα προϊόντα των άλλων κρατών μελών με εσωτερικούς φόρους υψηλότερους από αυτούς που πλήττουν τα ομοειδή εγχώρια προϊόντα ή που μπορούν να έχουν προστατευτικά αποτελέσματα για άλλου είδους προϊόντα της εγχώριας παραγωγής. Το κριτήριο εφαρμογής της εν λόγω διατάξεως είναι, κατά συνέπεια, η φύση του εσωτερικού φόρου ως μέτρου που συνεπάγεται δυσμενείς διακρίσεις ή προστατευτικά αποτελέσματα (προαναφερθείσα απόφαση Compagnie Commerciale de l'Ouest, σκέψη 25).

20 Προκειμένου περί επιβαρύνσεως πλήττουσας τα εγχώρια και τα εισαγόμενα προϊόντα με βάση πανομοιότυπα κριτήρια, θα πρέπει ενδεχομένως, κατά πάγια

νομολογία, να λαμβάνεται υπόψη ο προορισμός του προϊόντος της επιβαρύνσεως. Έτσι, όταν το προϊόν μιας τέτοιας επιβαρύνσεως προορίζεται για τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων που αποβαίνουν ειδικά προς όφελος των πληττομένων εγχωρίων προϊόντων, είναι δυνατόν η εισφορά που επιβάλλεται με βάση τα ίδια κριτήρια να αποτελεί εντούτοις φορολογία που συνεπάγεται δυσμενή διάκριση, στο μέτρο που η φορολογική επιβάρυνση που πλήττει τα εγχώρια προϊόντα εξουδετερώνεται από τα οφέλη των οποίων καθιστά δυνατή τη χρηματοδότηση, ενώ η επιβάρυνση που πλήττει τα εισαγόμενα προϊόντα αποτελεί καθαρή επιβάρυνση (αποφάσεις της 21ης Μαΐου 1980, 73/79, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 137, σκέψη 15, και Compagnie Commerciale de l'Ouest, προαναφερθείσα, σκέψη 26).

21 Από τις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι, όταν τα οφέλη που απορρέουν από τη διάθεση του προϊόντος της εν λόγω εισφοράς αντισταθμίζουν πλήρως την επιβάρυνση που πλήττει το εγχώριο προϊόν κατά τη διάθεσή του στο εμπόριο, η εισφορά αυτή συνιστά επιβάρυνση ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμό αντίθετη προς τα άρθρα 12 επ. της Συνθήκης. Αν τα οφέλη αυτά αντισταθμίζουν μόνον εν μέρει την επιβάρυνση που πλήττει το εγχώριο προϊόν, η εν λόγω επιβάρυνση διέπεται από το άρθρο 95 της Συνθήκης. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, η επιβάρυνση δεν συμβιβάζεται με το άρθρο 95 της Συνθήκης και, επομένως, απαγορεύεται στο μέτρο που συνιστά δυσμενή διάκριση σε βάρος του εισαγομένου προϊόντος, δηλαδή στο μέτρο που αντισταθμίζει εν μέρει την επιβάρυνση που πλήττει το φορολογούμενο προϊόν (βλ., τελευταία, την προαναφερθείσα απόφαση της 11ης Ιουνίου 1992, Sanders).

22 Εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξετάσει αν η επιβάρυνση που υφίσταται το εγχώριο προϊόν αντισταθμίζεται πλήρως ή εν μέρει μέσω της χρησιμοποιήσεως των εσόδων της εν λόγω επιβαρύνσεως (προαναφερθείσα απόφαση Compagnie Commerciale de l'Ouest, σκέψη 28).

23 Ενόψει των προηγουμένων σκέψεων, στο εθνικό δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι μια υποχρεωτική εισφορά που συνιστά επιβάρυνση υπέρ τρίτων και εφαρμόζεται υπό τις ίδιες προϋποθέσεις επιβολής στα εγχώρια και στα εισαγόμενα προϊόντα, τα έσοδα της οποίας διατίθενται αποκλειστικώς υπέρ των εγχωρίων προϊόντων, οπότε τα οφέλη που απορρέουν συναφώς αντισταθμί-

ζουν πλήρως την επιβάρυνση που πλήττει τα προϊόντα αυτά, αποτελεί επιβάρυνση ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμό απαγορευόμενη από το άρθρο 12 της Συνθήκης. Αν τα οφέλη αυτά αντισταθμίζουν εν μέρει μόνον την επιβάρυνση που πλήττει τα εγχώρια προϊόντα, η επιβάρυνση αυτή συνιστά φόρο που συνεπάγεται δυσμενή διάκριση και απαγορεύεται από το άρθρο 95 της Συνθήκης.

24 Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι διατάξεις των άρθρων 12, 13 και 95 της Συνθήκης έχουν άμεσο αποτέλεσμα και παρέχουν δικαιώματα στους ιδιώτες τα οποία οφείλουν να διασφαλίζουν τα εθνικά δικαστήρια (αποφάσεις της 5ης Φεβρουαρίου 1963, 26/62, Van Gend & Loos, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 861, και Capolongo και Iannelli, προαναφερθείσες).

Ως προς τα άρθρα 30 επ.

25 Ενόψει των προηγουμένων σκέψεων, κατά τις οποίες η επίδικη επιβάρυνση υπέρ τρίτων διέπεται είτε από τα άρθρα 12 επ. είτε από το άρθρο 95 της Συνθήκης, ανάλογα με τα πραγματικά στοιχεία που πρέπει να ελέγξει το εθνικό δικαστήριο, το άρθρο 30 δεν μπορεί εν προκειμένω να τύχει εφαρμογής (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση της 11ης Μαρτίου 1992, Compagnie Commerciale de l'Ouest, σκέψη 29).

26 Επομένως, στο εθνικό δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι μια επιβάρυνση υπέρ τρίτων, όπως αυτή για την οποία πρόκειται στην κύρια δίκη, δεδομένου ότι διέπεται από τα άρθρα 12 επ. και 95 της Συνθήκης, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης αυτής.

Επί των άρθρων 92 επ. της Συνθήκης

27 Το εθνικό δικαστήριο ερωτά αν μια χρηματική επιβάρυνση υπέρ τρίτων, όπως η επίδικη, συμβιβάζεται με τις διατάξεις της Συνθήκης που διέπουν τις κρατικές ενισχύσεις.

28 Πρέπει συναφώς να παρατηρηθεί ότι, καίτοι η επίδικη επιβάρυνση υπέρ τρίτων μπορεί να απαγορεύεται είτε από τα άρθρα 12 και 13 είτε από το άρθρο 95 της

Συνθήκης, δεν αποκλείεται η διάθεση του προϊόντος της επιβαρύνσεως αυτής υπέρ των εγχωρίων προϊόντων να μπορεί να συνιστά κρατική ενίσχυση ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά, αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92 της Συνθήκης, όπως έχουν ερμηνευθεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ. τις προαναφερθείσες αποφάσεις Compagnie Commerciale de l'Ouest και Sanders).

29 Πάντως, κατά πάγια νομολογία, το ασυμβίβαστο των κρατικών ενισχύσεων με την κοινή αγορά δεν είναι ούτε απόλυτο ούτε απαλλαγμένο αιρέσεων. Η Συνθήκη, προβλέποντας στο άρθρο 93 τη συνεχή εξέταση και τον έλεγχο των ενισχύσεων από την Επιτροπή, επιδιώκει η αναγνώριση του ενδεχομένου ασυμβιβάστου μιας ενισχύσεως με την κοινή αγορά να προκύπτει, υπό τον έλεγχο του Δικαστηρίου, από κατάλληλη διαδικασία για την κίνηση της οποίας την ευθύνη φέρει η Επιτροπή. Κατά συνέπεια, οι ιδιώτες δεν μπορούν, επικαλούμενοι μόνον το άρθρο 92, να αμφισβητούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων το συμβατό μιας ενισχύσεως με το κοινοτικό δίκαιο ούτε να ζητούν από αυτά να αποφανθούν, κυρίως ή παρεμπιπτόντως, ως προς το ενδεχόμενο ασυμβίβαστο (αποφάσεις Iannelli, προαναφερθείσα, της 22ας Μαρτίου 1977, 78/76, Steinike και Weinlig, Συλλογή τόμος 1977, σ. 171, Compagnie Commerciale de l'Ouest και Sanders, προαναφερθείσες).

30 Ωστόσο, εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να προστατεύουν τα δικαιώματα των πολιτών σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι εθνικές αρχές παραβλέπουν, ενδεχομένως, την απαγόρευση εφαρμογής ενισχύσεων, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 3, τελευταία φράση, της Συνθήκης και η οποία έχει άμεσο αποτέλεσμα. Όταν τα εθνικά δικαστήρια διαπιστώνουν μια τέτοια παράβαση, κατόπιν προβολής σχετικού ισχυρισμού από τους ιδιώτες οι οποίοι μπορούν να επικαλούνται την απαγόρευση αυτή, οφείλουν να συνάγουν όλες τις συνέπειες, κατά το εθνικό τους δίκαιο, όσον αφορά τόσο το κύρος των πράξεων εφαρμογής των μέτρων ενισχύσεων όσο και την ανάκτηση των χρηματικών ενισχύσεων που χορηγήθηκαν. Όμως, όταν εκδίδουν απόφαση επ' αυτού, τα εθνικά δικαστήρια δεν αποφαίνονται επί του συμβατού των μέτρων ενισχύσεων προς την κοινή αγορά, δεδομένου ότι η τελική κρίση εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής, υπό τον έλεγχο του Δικαστηρίου (βλ. την απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 1991, C-354/90, Fédération nationale du commerce extérieur, Συλλογή 1991, σ. I-5505, και την προαναφερθείσα απόφαση Sanders).

31 Εναπόκειται ομοίως στα εθνικά δικαστήρια να προστατεύουν τα δικαιώματα των ιδιωτών, συνάγοντας όλες τις συνέπειες σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο,

όσον αφορά το κύρος των πράξεων εφαρμογής των μέτρων ενισχύσεων καθώς και την επιστροφή των χρηματικών ενισχύσεων που χορηγήθηκαν στην περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή διαπιστώσει, με απόφαση εκδιδόμενη βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, το ασυμβίβαστο μέτρου ενισχύσεως με την κοινή αγορά (προαναφερθείσα απόφαση Steinike και Weinlig).

32 Επομένως, στο εθνικό δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι επιβάρυνση υπέρ τρίτων, όπως αυτή για την οποία πρόκειται στην κύρια δίκη, μπορεί να συνιστά, λόγω της διαθέσεως του προϊόντος της, κρατική ενίσχυση ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά, όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92 της Συνθήκης, εξυπακουομένου ότι η σχετική κρίση εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Επιτροπής, ακολουθουμένης της προς τούτο διαδικασίας του άρθρου 93 της Συνθήκης. Συναφώς, πρέπει να λαμβάνονται ομοίως υπόψη οι αρμοδιότητες του εθνικού δικαστηρίου σε περίπτωση μη τηρήσεως από το οικείο κράτος μέλος, κατά τη θέσπιση της επιβαρύνσεως αυτής, των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, καθώς και στην περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή έχει διαπιστώσει με απόφαση εκδοθείσα βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ότι δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά η επιβολή της επιβαρύνσεως προς χρηματοδότηση κρατικής ενισχύσεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

33 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία κατέθεσε παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε, με διάταξη της 14ης Ιανουαρίου 1991, το Rechtbank van eerste aanleg te Turnhout, αποφαίνεται:

1) Μια υποχρεωτική εισφορά που συνιστά επιβάρυνση υπέρ τρίτων και εφαρμόζεται υπό τις ίδιες προϋποθέσεις επιβολής στα εγχώρια και στα εισαγόμενα προϊόντα, τα έσοδα της οποίας διατίθενται αποκλειστικώς υπέρ των εγχωρίων προϊόντων, οπότε τα οφέλη που απορρέουν συναφώς αντισταθμίζουν πλήρως την επιβάρυνση που πλήττει τα προϊόντα αυτά, αποτελεί επιβάρυνση ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμό απαγορευόμενη από το άρθρο 12 της Συνθήκης. Αν τα οφέλη αυτά αντισταθμίζουν εν μέρει μόνον την επιβάρυνση που πλήττει τα εγχώρια προϊόντα, η επιβάρυνση αυτή συνιστά φόρο που συνεπάγεται δυσμενή διάκριση και απαγορεύεται από το άρθρο 95 της Συνθήκης.

2) Μια τέτοια επιβάρυνση υπέρ τρίτων, δεδομένου ότι διέπεται από τα άρθρα 12 επ. και 95 της Συνθήκης, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης αυτής.

3) Οι διατάξεις των άρθρων 12, 13 και 95 της Συνθήκης έχουν άμεσο αποτέλεσμα και παρέχουν δικαιώματα στους ιδιώτες τα οποία οφείλουν να διασφαλίζουν τα εθνικά δικαστήρια.

4) Μια τέτοια επιβάρυνση υπέρ τρίτων μπορεί να συνιστά, λόγω της διαθέσεως του προϊόντος της, κρατική ενίσχυση ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά, όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92 της Συνθήκης, εξυπακουομένου ότι η σχετική κρίση εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Επιτροπής, ακολουθουμένης της προς τούτο διαδικασίας του άρθρου 93 της Συνθήκης. Συναφώς, πρέπει να λαμβάνονται ομοίως υπόψη οι αρμοδιότητες του εθνικού δικαστηρίου σε περίπτωση μη τηρήσεως από το οικείο κράτος μέλος, κατά τη θέσπιση της επιβαρύνσεως αυτής, των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, καθώς και στην περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή έχει διαπιστώσει με απόφαση εκδοθείσα βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ότι δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά η επιβολή της επιβαρύνσεως προς χρηματοδότηση κρατικής ενισχύσεως.

Κακούρης Murray

Mancini Schockweiler Díez de Velasco

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Δεκεμβρίου 1992.

Ο Γραμματέας
J.-G. Giraud

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος
Κ. Ν. Κακούρης